

CIJFERS

die Spreken

melkveehouderij 2017

lfa

accountants
en adviseurs

Overal dichtbij

Voorwoord

Food & Agri is van wezenlijk belang voor de Nederlandse economie. Met een betekenisvolle bijdrage van circa 48 miljard euro is het een sector die ertoe doet. Zuivel neemt daarbij ongeveer 15% voor haar rekening. Dat maakt duidelijk dat de belangen van uw sector goed moeten worden behartigd – niet alleen nationaal, maar ook internationaal. Het aanstellen van een minister voor landbouw zou hier zeker een positieve bijdrage aan kunnen leveren.

In de aanloop naar 2017 vonden er veel politieke discussies plaats, waarbij het onderwerp fosfaatrechten en fosfaatreductie in de melkveehouderij de boventoon voerde. Dit heeft geleid tot het fosfaatreductieplan, dat in

2017 moet worden uitgevoerd. Een plan dat de nodige uitdagingen met zich meebrengt. Voor uw sector wordt het een forse uitdaging om voldoende draagkracht in Brussel te krijgen. De uitdaging voor u als individuele melkveehouder ligt in belangrijke mate bij het op peil houden van uw liquiditeit richting 2018 – het jaar dat de fosfaatrechten worden ingevoerd.

Naast deze sectorale en individuele uitdagingen zijn er ook nog de nodige maatschappelijke uitdagingen en politieke onzekerheden. Een voorbeeld daarvan is de motie over wettelijk verplichte weidegang, die een meerderheid van de Tweede Kamer in maart 2017 aannam.

Maar ook de ontwikkeling van de melkprijs is een continu punt van aandacht. Dit blijft immers een belangrijke basis voor uw gezinsinkomen. In het kader van de margeverdeling in de keten blijft het een uitdaging om ervoor te zorgen dat u een goede prijs krijgt voor uw kwaliteitsproduct.

In onze gesprekken met melkveehouders komen deze onderwerpen stelselmatig naar voren. Soms lopen de emoties daarbij hoog op. Op zulke momenten is het belangrijk om dat goed op te pakken en samen rationeel te bekijken waar – gezien vanuit bedreigingen – kansen liggen. Want die zijn er! Uw gedrevenheid en liefde voor uw vee spelen een belangrijke rol om uw bedrijf met energie te kunnen voortzetten en die kansen te benutten.

Met *Cijfers die Spreken* bieden onze specialisten u de nodige informatie en handvatten om nog sterker in uw bedrijf te staan. Met één gezamenlijk doel: 'Continuïteitsperspectief voor uw bedrijf met voldoende ruimte voor een volwaardig gezinsinkomen'.

Hans de Bie

Marktmanager Food & Agri

COLOFON

Eindredactie: Hans de Bie, Daniëlle Geboers

Tekstcorrectie: Tekstkracht, Annemarie Oord

Auteurs: Jan Dirk Berends, Jeroen van den Hengel, Jan Kappers, Karel Remmelink en Jan Luyendijk (interviews)

Vormgeving: Vormbizz, Jeannet van der Knijff

Druk: Twigt Grafimedia BV

Met dank aan: Gert-Jan de Bie, Gerwin Korten, Bert Veneman, Remco en Miranda Waanders

*Hoewel bij het samenstellen van **Cijfers die Spreken** de uiterste zorgvuldigheid is betracht, kunnen betrokkenen bij de samenstelling en uitgave geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele onjuistheden of onvolledigheden. Niets van deze uitgave mag, geheel of gedeeltelijk, op welke wijze dan ook, worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alfa Accountants en Adviseurs.*

DEEL 1

Analyse en visie Alfa

Ondanks lage melkprijzen 2016 wel degelijk perspectief! 4

DEEL 2

Thema-artikelen

Wat levert de marginale koe u op? 10

Populariteit van weiden neemt weer toe 14

De KringloopWijzer en de fosfaatrechten, een belangrijke combi voor uw inkomen 18

Totaal overzicht Mineralen: 'Grip op je mestadministratie en voldoen aan de normen' 24

DEEL 3

Cijferoverzichten

Overzicht 1: Bedrijfsstructuur 31

Overzicht 2: Ontwikkeling van de technische resultaten 32

Overzicht 3: Saldo melkvee en toegerekende kosten 33

Overzicht 4: Niet toegerekende kosten en HAR-lasten 34

Overzicht 5: Liquiditeitsmarge, reserveringscapaciteit en kritieke melkopbrengst 35

Ondanks lage melkprices 2016 wel degelijk perspectief!

Auteurs: Jan Kappers en Hans de Bie

Markt dwingt melkveehouder tot keuzes
De komende periode zult u – met de invoering van fosfaatrechten en fluctuerende melkprices in het vooruitzicht – een nog scherpere focus

en strategie moeten hebben dan voorheen. U zult zich moeten afvragen: waar voeg ik in mijn bedrijf waarde toe? Zit dat in ruwvoer, jongvee én melkvee of moet ik bepaalde processen nog verder optimaliseren? Blijft er onderaan de streep misschien meer over als derden jongvee opfokken? Melkveebedrijven verschillen behoorlijk van elkaar qua melkpreis én kostpreis. Dit hebben wij geconstateerd op basis van data van u en uw collega-melkveehouders. Een gedegen cijfermatige onderbouwing is nodig om de juiste keuzes te kunnen maken.

De afgelopen jaren waren al turbulent voor melkveehouders. Na de goede jaren 2013 en 2014 met melkprices van meer dan 40 cent moest de sector in 2015 ineens rekenen met een melkpreis van gemiddeld ruim 33 cent. Het dieptepunt volgde (vooralsnog) in 2016 met gemiddeld 31 cent. Dit zette de rentabiliteit en liquiditeit van melkveebedrijven behoorlijk onder druk.

Fosfaatrechten

Ondertussen speelde al de discussie rondom het fosfaat-plafond: Nederland moet paal en perk stellen aan de fosfaatproductie. Voor de melkveesector geldt nu een

plafond van 84,9 miljoen kg fosfaat. Ondanks een aantal maatregelen is dat plafond zowel in 2015 als in 2016 overschreden. Dit kan ertoe leiden dat Nederland haar uitzonderingspositie binnen de EU (de derogatie) verliest. Voor 2017 ligt er nog een akkoord met Brussel. Maar wil Nederland haar bijzondere positie behouden, dan moet de fosfaatproductie nog vóór 2018 fors omlaag.

Alle ogen zijn dan ook gericht op de effecten van het fosfaatreductieplan. Die effecten bestaan uit het voerspoor, de GVE-reductieregeling en de stoppersregeling. Deze laatste regeling blijkt al behoorlijk populair. Veel melkveeouders meldden zich aan voor de subsidie, die begin dit jaar in een eerste ronde werd vrijgegeven. In totaal hoopt de overheid via de stoppersregeling uiteindelijk 60.000 van de in totaal 1,7 miljoen koeien in Nederland uit de markt te halen.

Daarnaast wil de overheid met de GVE-reductieregeling melkveeouders ertoe dwingen de veestapel in Nederland terug te brengen tot het niveau van 2 juli 2015. Dit geldt voor elke individuele melkveehouder. Kon u uw mest in 2015 niet op uw eigen gronden plaatsen, dan moet u bovendien nog eens 4% extra GVE's reduceren. Wie in de toekomst nog wil groeien, zal fosfaatrechten moeten kopen. In welke mate de KringloopWijzer de melkveehouderij ruimte gaat bieden, is nog maar zeer de vraag, gelet op de discussie op politiek niveau.

Toegevoegde waarde

Vanuit een breder perspectief is het misschien wel goed dat er fosfaatrechten zijn. Het noopt tot innovatie. De sector zal moeten zoeken naar andere manieren om toegevoegde waarde te realiseren per kg melk. Nu wordt groeien vaak nog vertaald in meer koeien. Groeien in de toekomst vraagt echter om een nieuwe visie.

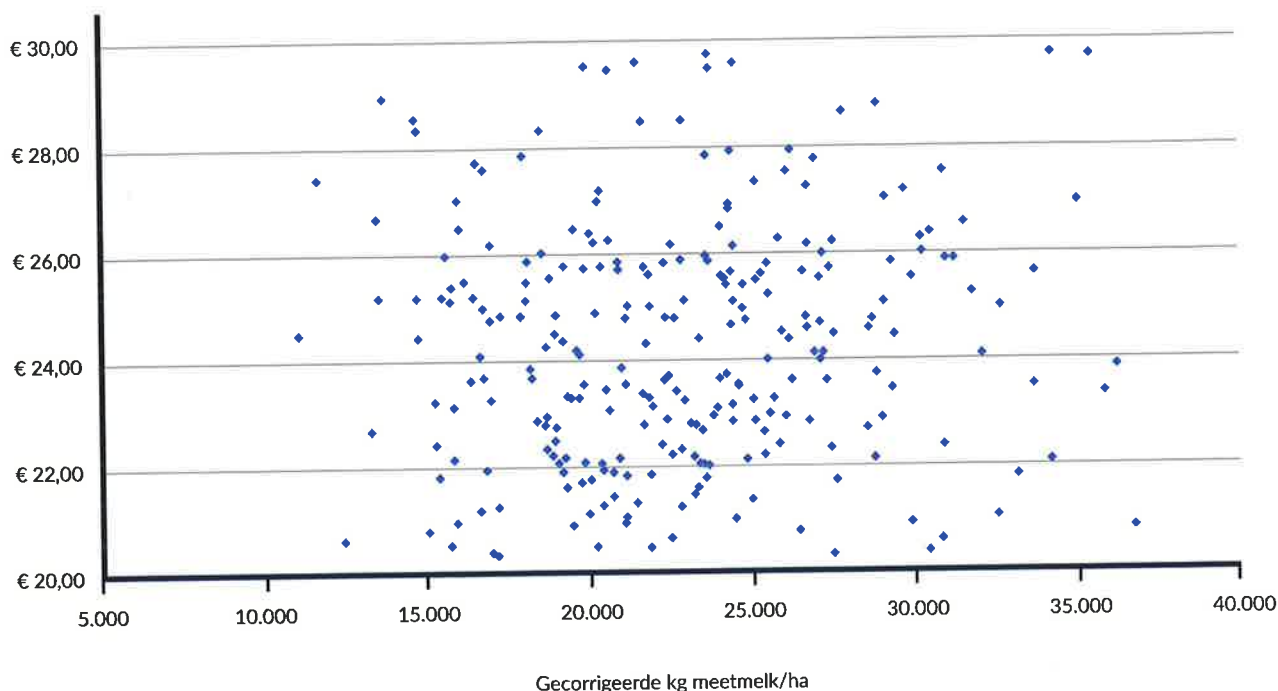
Deels zal de keten het moeten oppakken, waaronder de zuivelindustrie. Er kan meer toegevoegde waarde worden gecreëerd wanneer de focus verschuift van het voeren van de mondiale monden met basiszuivel naar traceerbare kwaliteitsproducten, waarvoor de kritische consument meer wil betalen. De sector is daar al klaar voor, gezien haar kennis, kunde en de bestaande bedrijfsinrichting bij veel Nederlandse melkveehouders. Met de moderne stallen, weidegang en KringloopWijzer speelt de Nederlandse melkveehouderij in op die vraag, onder meer met traceerbare kwaliteitsproducten. Aangevuld met de biologische melkveehouderij en kleinere zuivelondernemingen die nichemarkten bedienen, is er een mooie brede basis met volop diversiteit binnen de sector.

Grootste uitdaging

De grootste uitdaging ligt echter dicht bij de melkveehouder! Zet uw cijfers van de laatste drie jaar eens op een rij. Hoe doet het u ten opzichte van de sector? Welke trends vallen daarin op? Waarin bent u sterk? En wat zijn uw verbeterpunten? Waar wilt u heen? Waar zitten de hobbels in uw processen melkvee, jongvee en ruwvoer? En hoe doet u het qua organisatie? Heeft u wel voldoende tijd om strategische besluiten te nemen, of wordt u opgeslokt door de operationele bedrijfsvoering?

FIGUUR 1

Kosten proces niveau (exclusief huur, afschrijving en rente)

Kijkend naar de sector, valt in elk geval op dat de opbouw per bedrijf grote verschillen vertoont. Ook bij een gelijke intensiteit (gecorrigeerde kg meetmelk/ha) lopen de proceskosten sterk uiteen (zie figuur 1).

De proceskosten zijn de kosten voor het verzorgen van de veestapel, het voer (inclusief eigen ruwvoer), de mestafzet, de betaalde arbeid, het melksysteem, de gebouwen en de algemene kosten. Feitelijk zijn dit dus alle kosten exclusief huur, afschrijving en rente. Deze kosten bepalen voor een belangrijk deel uw kritieke melkprijs die u kunt beïnvloeden. Een goede analyse over meerdere jaren geeft inzicht in de kostprijs van de verschillende processen én handvatten om bij te sturen.

Keuzes maken

Dit plaatst u voor keuzes. Hoe behaalt u het beste bedrijfsresultaat? En hoe *dealt* u met uw fosfaatplafond? Een deel van de melkveehouders zal – op basis van haar goede cijfers – fosfaatrechten verwerven en haar huidige strategie kunnen vervolgen. Een ander deel zal haar strategie moeten herzien: het aandeel jongvee minimaliseren en gelijktijdig een optimale melkproductie nastreven? Of de fosfaatruimte volledig aanwenden voor de productie van melk? Hierbij is het goed om in beeld te brengen wat de sterke en zwakke punten zijn van uw eigen jongvee-opfok voordat u het jongvee daadwerkelijk weg doet. Bij volledige aankoop loopt u het risico van ziekte-insleep en aangekochte (niet zichtbare) probleemkoeien.

Daarnaast zullen de prijzen van melkvee de komende jaren zeer waarschijnlijk stijgen. Wat het beste is, zult u op bedrijfsniveau moeten beoordelen. Belangrijke factoren zijn bijvoorbeeld de kwaliteit van eigen jongvee (koefamilies) in relatie tot het vervangingsniveau bij de melkkoeien én de vrijgekomen huisvesting. Daarnaast bepalen de verwachtingen rondom de melkprijzen en de aankooprijzen van melkvee uiteindelijk het resultaat en daarmee uw keuze.

Gewijzigde melkprijssystematiek

Sinds juli 2016 is de melkprijsverwachting voor de langere termijn gekoppeld aan de uitbetaalde melkprijs van uw zuivelonderneming. Heeft uw zuivelonderneming de laatste drie jaar gemiddeld minder betaald dan een gewogen Nederlands gemiddelde melkprijs? Dan wordt dit verschil (uitbetaalde melkprijs – Nederlands gemiddelde) gecorrigeerd op de verwachte melkprijs van 34,5 cent per kg melk richting de komende jaren.

In bepaalde gevallen kan dat leiden tot een daling van de verwachte melkprijs met 2 à 3 cent per kg melk. Er zullen ook bedrijven zijn die een hogere prognoseprijs mogen hanteren. Met een gewenste reserveringscapaciteit (voor aflossing, vervangingsinvesteringen en marge) van 8 cent per kg melk (voorheen 7 cent) vertaalt zich dat in een flinke taakstelling voor bedrijven met een hoge kritieke melkopbrengst. Het credo 'optimalisering gaat voor schaalvergroting' is hierbij zeker op zijn plaats.

Wat te doen?

De Nederlandse melkveehouderij heeft als sector een goede uitgangspositie, maar daagt de individuele melkveehouder de komende tijd uit om veranderingen door te voeren in zijn bedrijfsvoering. Het is belangrijk dat u scherp kijkt naar de toegevoegde waarde van uw bedrijfsprocessen. Alfa Accountants en Adviseurs maakt dit graag inzichtelijk voor u. Op basis van die analyse kunt u een verbeterplan met actiepunten samenstellen, waarna u de gewenste

veranderingen in uw bedrijf kunt doorvoeren. Tussentijds monitoren – zowel op financieel als op technisch vlak – is daarbij nog belangrijker geworden. Het verbeterde Bedrijfs Analyse Systeem (BAS) faciliteert dit. Daarbij verschaft Alfa elke periode een volledig overzicht, waarbij crediteuren, debiteuren en de liquiditeitsontwikkeling volledig inzichtelijk zijn. Dat is meer dan een simpel overzicht van uitgaven en ontvangsten.

Verdieping cijfers 2016!

Lage kritieke melkprijs

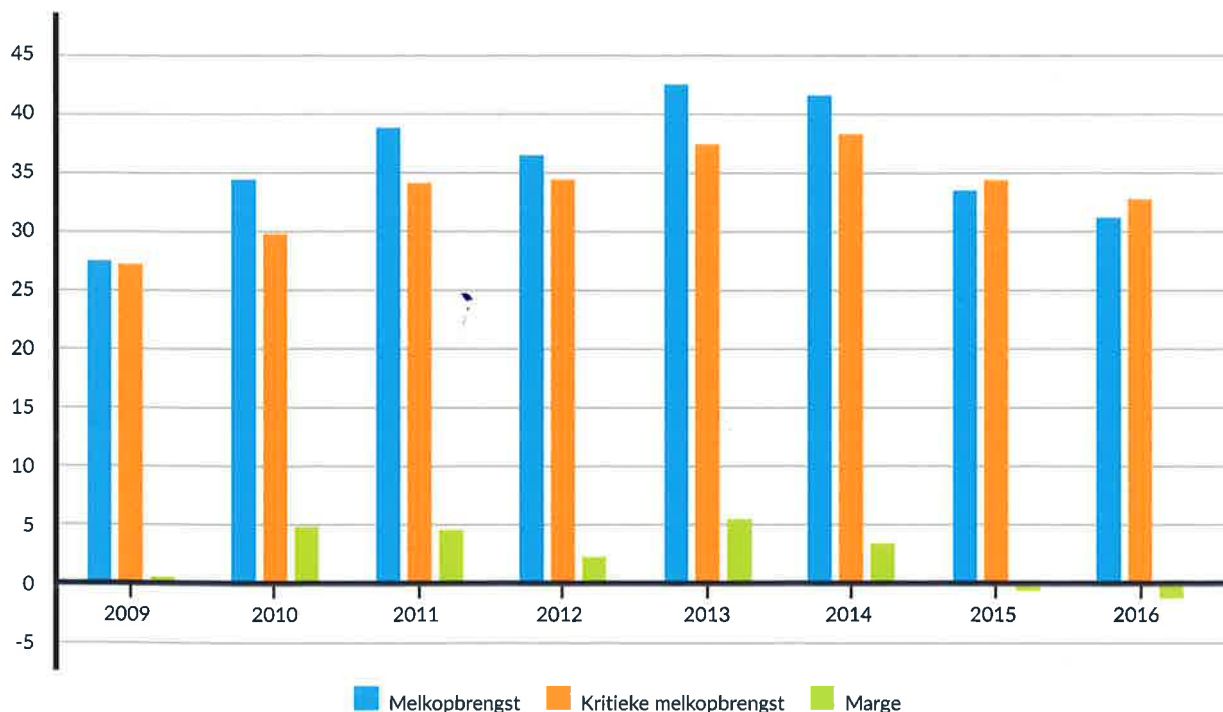
Als gevolg van een gemiddelde melkprijs van 31,06 cent en een kritieke melkprijs van 32,72 cent in 2016, is een liquiditeitstekort ontstaan van 1,66 cent per kg (zie voor verdiepende cijfers, de cijferoverzichten achterin deze uitgave). Voor een gemiddeld melkveebedrijf betekent dit een tekort van ca. € 14.000.

Meebewegen

Melkveehouders slaagden er opnieuw in om hun kostprijs te verlagen. Ten opzichte van 2014 is de kritieke melkopbrengst zelfs met krap 6 cent gedaald (zie figuur 2). Gemiddeld genomen is er over de afgelopen 4 jaar sprake van een melkprijs van 37,2 cent en een kritieke melkprijs van 35,7 cent!

FIGUUR 2

Kritieke melkopbrengst en marge tussen 2009 en 2016 (per 100 kg melk)

De cijfers laten een relatie zien tussen de melkprijs en de kritieke melkprijs. Stijgt de melkprijs, dan toont ook de kritieke melkprijs een verhoging. In matige tot slechte melkprijsjaren daalt de kritieke melkprijs. Melkveehouders proberen dit onder meer op te vangen door meer eigen arbeid in te zetten en door groot onderhoud uit te stellen. In de laatste jaren zijn de kosten van leasemelk en superheffing verdwenen en daalden de rentetarieven, wat zich vertaalt in lagere betaalde rentes. Dit heeft direct zijn weerslag op de kritieke melkprijs.

De lage kritieke melkprijs (27 cent/100kg) uit het jaar 2009 is – ondanks de lage melkprijs in 2016 – niet meer realiseerbaar gebleken in 2016. Schaalvergroting, intensivering (voer en mest), automatisering, uitbesteding van werkzaamheden en afnemende 'overige' opbrengsten zijn hier debet aan. Door de schaalvergroting neemt de specialisatie toe – en daarmee ook de afhankelijkheid van de markt en toelevanciers.

2016

De melkprijs is gemiddeld genomen op 31 cent uitgekomen, waarbij er grote verschillen tussen zuivelondernemingen zichtbaar zijn geworden. De gemiddelde productie per koe steeg overigens tot 8.500 kg melk per koe. De omzet en aanwas laten een forse daling zien in vergelijking met eerdere jaren, ondanks een gelijkblijvend aantal stuks jongvee per 10 melkkoeien. Het uitstootpercentage (29%) is in 2016 fors gestegen ten opzichte van 2015 (21%), maar de lagere restwaarde van de koeien had veel invloed op de post omzet en aanwas. Daar staat tegenover dat de kosten van het melkvee (gezondheid, veeverbetering, etc.) zijn afgenomen, waarbij vooral gezondheidskosten en veeverbetering een dalende tendens laten zien ten opzichte van 2014. Per saldo is dit echter niet genoeg ten opzichte van de daling in omzet en aanwas. De extra afvoer van koeien kan ook het effect zijn van een lagere melkprijs uit 2015 en de eerste periode in 2016. Dit heeft ondernemers ertoe bewogen om toch maar koeien te verkopen, met het doel liquiditeiten te verkrijgen en voerkosten te besparen. Vanwege de grote spreiding in proceskosten en de kritieke melkprijs zal dit zeker een punt van aandacht zijn. Geen goed signaal als dit een voorbode is richting 2018 en 2019, waarbij ondernemers overwegen minder jongvee aan te houden en hun een hoge aanschafwaarde van goed melkvee in het vooruitzicht wordt gesteld.

Voerkosten

Bedrijven zijn intensiever (> 17.000 kg melk /ha) geworden, bij een gelijkblijvend aandeel jongvee. Dit vertaalt zich in een hogere kVEM-behoefte per hectare.

Aangekocht voer

Bedrijven hebben de grotere behoefte per hectare ingevuld door de aankoop te verhogen van krachtvoer, ruwvoer en bijproducten. Onderliggend is het krachtvoerniveau gestegen naar 27 kVEM krachtvoer/100 kg melk, waarbij het krachtvoer gemiddeld ruim € 2 per 100 kg goedkoper is geworden.

Eigen ruwvoer

De kVEM-opbrengst (benutting) per hectare staat onder druk (zie tabel 1). Dit roept vragen op. Wij zien over de gehele linie (kVEM-opbrengst en kosten/ha) een daling. De kosten voor grasland en voedergewassen zijn gelieerd aan meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen, zaaizaad, etc. Bij een gelijkblijvend aandeel grasland zien wij een afname in euro's. Dit kan betekenen dat prijzen van kunstmest, zaaizaad en gewasbeschermingsmiddelen omlaag zijn gegaan. Wij kunnen dit in de markt niet volledig onderschrijven. Of besparen melkveehouders op deze uitgaven en wordt onderhoud van grasland uitgesteld, wat zich geleidelijk vertaalt in een lagere kVEM-opbrengst per hectare? Ook bij loonwerk-, machine- en brandstofkosten zien wij een dalende tendens per hectare. De weidegang zou hier een verklaring voor kunnen zijn.

Oplopende pacht-/huurlasten per hectare vragen overigens wel een optimale opbrengst per hectare!

TABEL 1

kVEM-opbrengst per hectare

Bouwplan	2014	2015	2016
Grasland	41,18	42,63	43,76
Maisland	5,94	5,72	6,06
Overig	0,06	0,02	0,05
Totaal	47,18	48,37	49,87
Aandeel grasland	87%	88%	88%
Per hectare			
Kosten grasland	310	271	238
Loonwerk	498	439	459
Machines	318	288	265
Brandstof	164	142	128
Betaalde arbeid	106	104	90
Totaal/ha (afgerond)	€ 1.399	€ 1.246	€ 1.182
kVEM-opbrengst/ha	9.434	9.175	9.112

De mestafzet liet een stijgende lijn zien, wat past bij de toegenomen intensiteit. Overige opbrengsten daalden onder invloed van verdere specialisatie en een afnemende waarde van de hectarepremie. Tot slot is er sprake van oplopende huur-/pachtlasten en afnemende rentelasten. De leasekosten met betrekking tot de melkquotumperiode behoorden tot het verleden, wat positief was voor de kritieke melkopbrengst. Ondanks de fors lagere melkprijs bleef de negatieve liquiditeitsmarge beperkt tot - 1,66 cent, mede dankzij de sterk gedaalde kritieke melkprijs.

Lage melkprijzen, toch perspectief!

Afgezien van de negatieve liquiditeitsmarge (-1,66 cent) staat de gemiddelde melkveehouder er op basis van de cijfers over het jaar 2016 redelijk tot goed voor met het oog op de toekomst. Op basis van een verwachte melkprijs van 34,5 cent mogen de melkveehouders een berekende reserveringscapaciteit van ca. 8 cent verwachten (zie tabel 2). Hiermee voldoet zo'n 50% van de melkveehouders aan de rentabiliteitseis van 8 cent per kg melk.

Bent u als melkveehouder in staat om de kostprijs van 2016 te handhaven richting de komende jaren? Dit is een uitdaging, gelet op de historische trend wat betreft de verhouding tussen de melkprijs en de kritieke melk-opbrengstprijzen. Wilt u die trend doorbreken en vraagt u om goede financiële en technische overzichten om uw doelstel-

ling te realiseren? Alfa Accountants en Adviseurs kan u, met de juiste producten, diensten en mensen, ondersteunen bij een goede periodieke monitoring.

TABEL 2

Prognose reserveringscapaciteit

	2016	Prognose
Melkopbrengst/100 kg melk	31,06	34,50
Kritieke melkopbrengst/100 kg melk	32,72	32,72
Marge/100 kg melk	-1,66	1,78
Toename marge		3,44
Reserveringscapaciteit	4,82	8,26

De grootste uitdaging ligt
bij de melkveehouder zelf! ➤

Wat levert de marginale koe u op?

Auteurs: Karel Remmelink en Arie van Westeneng

Een 'marginaal geval' is volgens Van Dale's woordenboek een 'grensgeval'. Maar het begrip 'marginale koe' verwijst naar de koe extra bij een bepaalde bedrijfsopzet. Als u op dit moment 100 koeien heeft op 50 ha land, is het belangrijk om te weten welk rendement u mag verwachten als u een koe toevoegt aan die 100 koeien. Wat levert die laatste koe u op? Van Dale geeft ons met de betekenis 'grensgeval' niet veel hoop, maar is dat terecht?

De extra koe levert melkgeld op, maar er is amper sprake van extra omzet en aanwas als niet ook de hoeveelheid jongvee toeneemt. Vanwege de grondgebondenheid is er reden om ook een evenredig deel van de extra bedrijfstoelag mee te nemen.

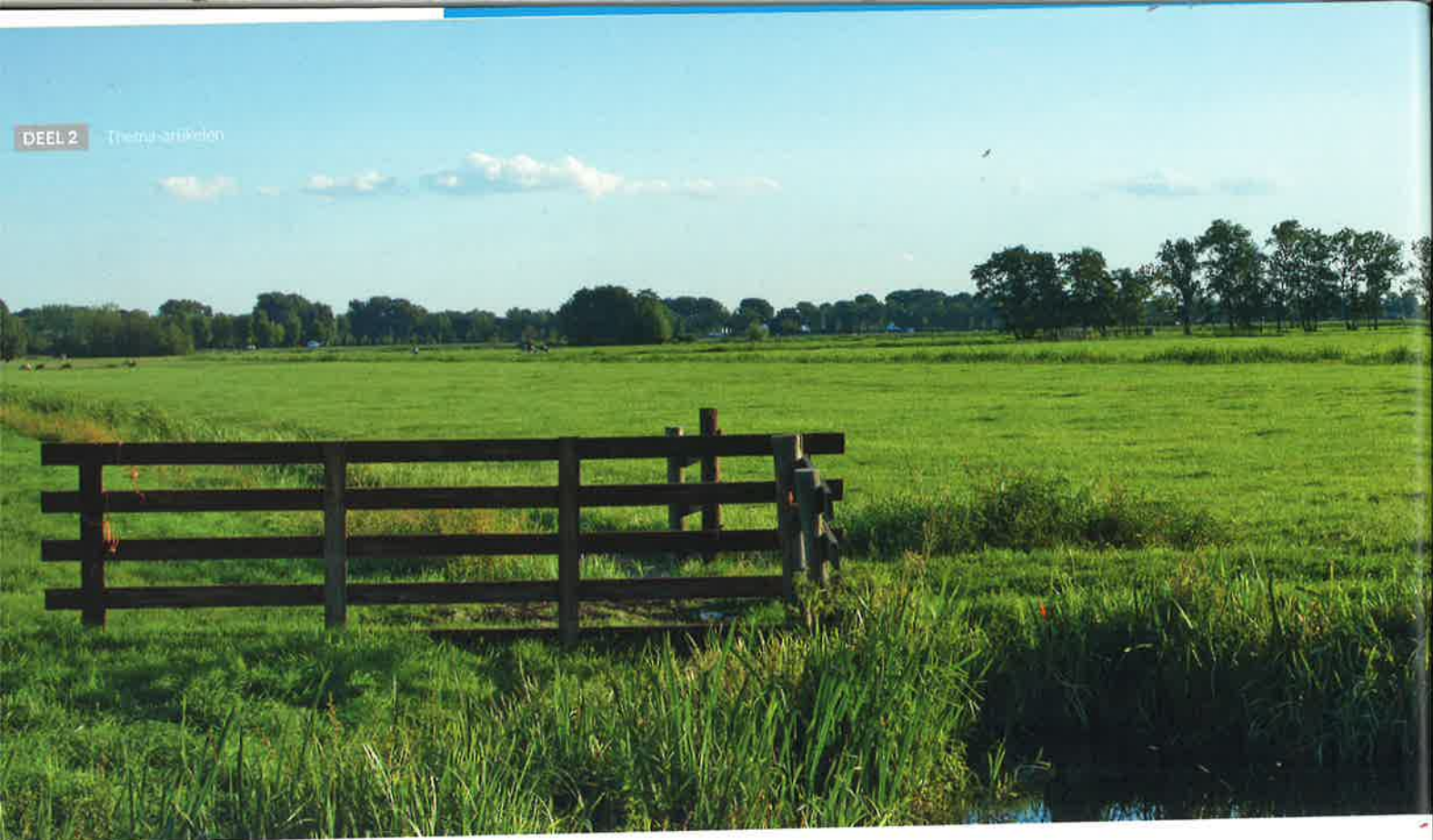
Directe kosten

Voor een marginale koe op intensievere bedrijven moet in de regel alle voer worden aangekocht, zowel ruwvoer als krachtvoer. Dit speelt als u globaal meer dan 16.000 kg melk per ha produceert. Ook moet mest worden afgezet en eventueel verwerkt. Dit geldt als de intensiteit meer dan 13.000 kg melk per ha is. Voor een extensief bedrijf zijn de kosten natuurlijk anders, want dan is er ruwvoer beschikbaar. Soms kan ook nog mest op het eigen land worden geplaatst. De extra koe die aan de veestapel wordt toegevoegd, brengt sowieso kosten met zich mee voor diergezondheid, veeverbetering en strooisel. Indien extra grond nodig is vanwege de grondgebondenheid, zijn er ook extra teeltkosten.

Overige kosten

Een koe extra vraagt ook extra arbeid. Denk aan het melken en de zorg rond het afkalven. Stel dat het twintig uur per jaar is, dan zouden we toch zeker € 400 moeten rekenen. Extra koeien zorgen voor extra onderhoud aan de gebouwen, meer brandstof om te voeren, meer energie om de melk te koelen, enzovoorts. Fosfaatrechten zijn nodig om koeien te mogen houden. Bij afschrijfbaarheid van fosfaatrechten gaan we uit van een prijs van € 150 per kg fosfaat. Deze ontlene we aan informatie uit de markt, waarbij we uitkomen op globaal € 100. Vanwege de afschrijfbaarheid hanteren we een plus van 50%. Per koe is het een totale investering van ruim € 6.750.

Een speciaal punt dat we willen noemen, is de belastingdruk. Als het gaat om verbetering van de liquiditeit van uw bedrijf, telt die post gewoon mee. Een minimale belastingdruk is al gauw 35%.

Voorbeeld

In tabel 1 geven we inzicht in de opbouw van opbrengsten, het saldo, de kasstroom en de liquiditeitsmarge van een marginale koe ten opzichte van een gemiddelde koe. Bij de marginale koe hoort geen jongvee, maar wel een extra grondoppervlakte van 0,2 ha. Dit verklaart de afwijkende uitkomsten bij de omzet, de teeltkosten en de pacht. Omdat we ook zijn uitgegaan van de aanschaf van fosfaat-rechten, zijn er rentekosten. Daarbij is ook uitgegaan van de afschrijfbaarheid ervan. We hanteren zowel voor afschrijving als voor aflossing een niveau van 20%.

Uitkomsten

Bij de gekozen uitgangspunten resteert voor de gemiddelde koe een resultaat van € 400 en voor de marginale koe een resultaat van - € 900. Door de forse afschrijving op de benodigde fosfaatrechten is de kasstroom respectievelijk € 1000 en € 660. Door de aflossingsverplichting daalt de liquiditeit met € 700. De fosfaatrechten hebben dus een groot effect op onze visie op de marginale koe.

TABEL 1

Resultaat per gemiddelde en per marginale koe

	gemiddelde koe	marginale koe
Melkopbrengst	3.253	3.253
Verkopen melkvee	234	32
Bedrijfstoeslag en overig	229	73
Totale opbrengsten	3.716	3.358
Kosten		
Krachtvoer	732	682
Aankoop ruwvoer	162	442
Mestafzet	117	284
Diergezondheid	70	56
Veeverbetering	89	74
Strooisel en overig	51	44
Teeltkosten	113	52
Saldo	2.382	1.724
Betaalde arbeid	42	400
Loonwerk/onderhoud/nut	664	240
Algemene kosten	125	20
Pacht	53	180
Afschrijving gebouwen/machines	562	163
Afschrijving rechten	74	1.410
Rente	456	224
Totale kosten	3.310	4.270
Resultaat	406	-913
Kasstroom (excl. incidenteel)	1.043	660
Reguliere aflossing	-589	-1.140
Vervangingsinvestering	-126	0
Saldo privé regulier (incl. belasting)	-286	-238
Liquiditeitsmarge	42	-718

Niet voor elk bedrijf hetzelfde

In eerste instantie staat de marginale koe centraal op bedrijven waar al sprake is van aankoop van ruwvoer, afzet van mest, benutting van de gebouwen en zonder rek in het arbeidsaanbod. Op individuele bedrijven kan dat anders zijn. Daarom hebben we in tabel 2 *globaal* aangegeven wat er gebeurt als u op bepaalde onderdelen geen kosten heeft. We spreken nadrukkelijk van globaal, want de keuze van uitgangspunten is soms discutabel. Opvallend is de grote stijging die ontstaat naarmate u minder kosten mee hoeft te tellen. Op een heel extensief bedrijf levert een marginale koe bijna drie keer zoveel op als op een intensief bedrijf. Een andere nuancering maken we voor de investering in fosfaatrechten. Op bedrijven waar zulke bedragen uit de rekening-courant worden betaald, is de rente mogelijk wat hoger. De aflossing wordt dan vervangen door een hogere stand daarvan.

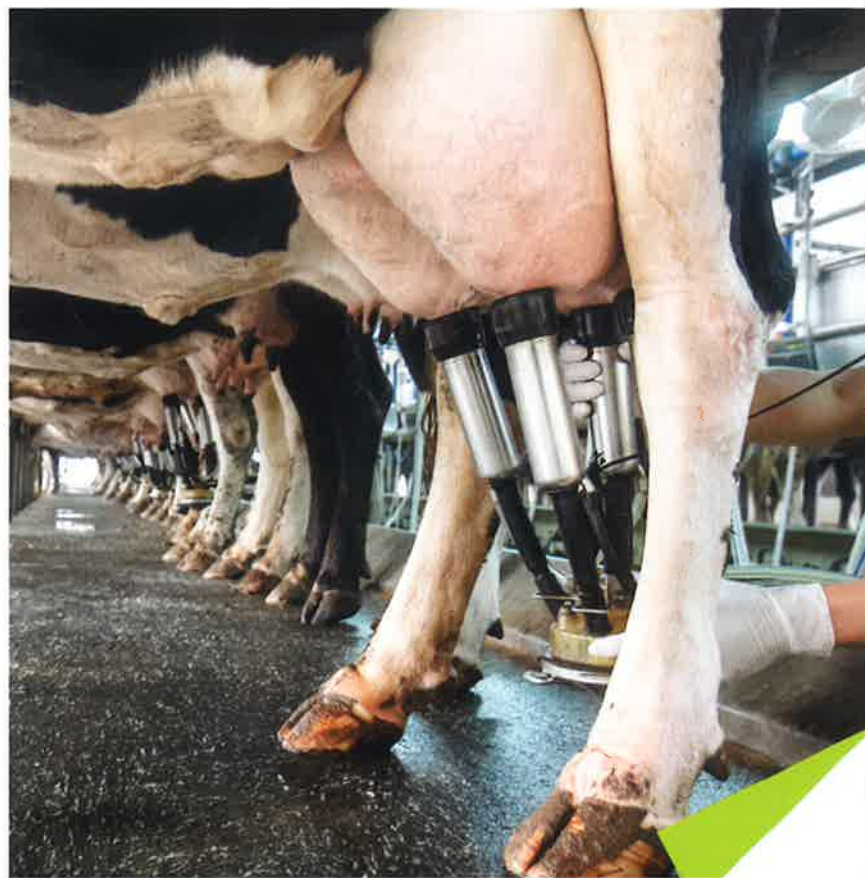
TABEL 2

Kasstroom bij diverse niveaus van kostentoerekening

Kasstroom	Niveaus van kostentoerekening
€ 661	kasstroom
€ 686	idem zonder gebouwenkosten
€ 1.086	idem zonder arbeidskosten
€ 1.369	idem zonder mestafzetkosten
€ 1.815	idem zonder ruwvoerkosten

Rendement?

De belangrijkste conclusie is dat de kasstroom van een marginale koe op een intensief bedrijf maar 60% is van die van een gemiddelde koe. Positief geïnterpreteerd levert een marginale koe € 1.000 op aan kasstroom – mits u het extra werk niet hoeft te betalen. Daarin lijken de gemiddelde en de marginale koe op elkaar. Het bedrag is desalniettemin onvoldoende om de investering in fosfaatrechten tijdig af te lossen. *Van Dale* heeft op zijn minst gelijk; het rendement is echt een grensgeval.

Populariteit van weiden neemt weer toe

Auteurs: Karel Remmelink en Evert Hekman

Meerdere melkveehouders heroverwegen op dit moment hun systeem van voedervoorziening. Aanleiding daarvoor? De weidemelkpremie van anderhalve cent per kg. Als er weer meer animo is om te gaan weiden, gaat het kennelijk niet meer alleen om de premie, maar om het rendement van weiden. Daarnaast spelen ook technische en emotionele aspecten een rol.

De financiële kant

De melkprijs kent bij weidegang een toeslag van anderhalve cent. Veel veehouders zijn van mening dat de productie per koe en de gehalten beter zijn bij opstallen. Maar wie deskundigen hierover bevraagt, wordt daar niet echt in bevestigd. Reden om de verschillen tussen opstallen en weidegang op deze plek naast elkaar te zetten. Bij onze berekening hanteren we 250 kg melk per koe minder bij weiden en laten we de gehalten gelijk. De overige veegerelateerde kengetallen, zoals vervanging, sterfte, prijzen, enzovoorts wijzigen we evenmin.

De voerkosten zijn bij weidegang meestal lager, maar bij veel ruwvoeraankoop maakt het niet veel uit. De krachtvoerkosten zijn lager, omdat weidegras een hogere voederwaarde heeft dan voordroogkuil. De ruwvoerkosten zijn doorgaans hoger, omdat grasland bij beweiding een lagere opbrengst heeft dan bij maaien voor voederwinning. Nu wordt ook bij beweiden vaak meer dan twee keer gemaaid voor voederwinning, maar verschillen tot duizend KVEM komen wel voor. De teeltkosten bij beweiden dalen door minder bemesten voor een lagere opbrengst. De loonwerkkosten dalen, maar bij beweiden tellen ook de kosten mee voor afrastering en watervoorziening. Deze zaken spelen bij opstallen niet mee. De relevante verschillen ziet u in tabel 1.

TABEL 1

Verschillen tussen opstallen en weiden

2,5 cent	per kg voordeel voor weidegang
1,5	meer melkopbrengst
0,6	minder voerkosten
0,4	minder bemestingskosten
0,5	minder loonwerk
-0,5	meer afrastering en drinkwater

De techniek: kan weiden wel?

Bij omschakelen moet de verkaveling zich er wel voor lenen. Een simpel sommetje leert het volgende. Op een bedrijf zijn 100 melkgevende koeien. Bij het minimum van zes uur weidegang eet elk dier globaal 5 kg ds. Per dag moet dus 500 kg ds. gras worden aangeboden. De gemiddelde groei in de maanden mei tot en met augustus is 70 kg ds. per hectare per dag. Er is dus een permanente oppervlakte voor beweiding nodig van 7 hectare. Om goed te weiden is het gewenst om af te wisselen met maaien. Er is dus een dubbele oppervlakte nodig: 14 hectare. Hieruit komt als kengetal naar voren dat u zeven koeien per hectare huiskavel kunt weiden. Voor veel – vooral grotere – bedrijven zal de huiskavel de beperkende factor zijn om goed te weiden.

Grondig bezinnen op weidegang

De ondernemer met een groter bedrijf die scherp moet boeren, vraagt zich terecht af of het financiële voordeel van weidegang wel opweegt tegen het gemak en de beheersbaarheid van opstallen.

Op het gebied van dierenwelzijn houden de argumenten elkaar ons inziens in evenwicht. Sommigen geven er de

voorkeur aan dat de koeien buiten zijn, anderen wijzen weer naar de extreme weersomstandigheden die zich kunnen voordoen. Voor arbeid geldt iets vergelijkbaars; de aard van het werk en het moment waarop dit wordt uitgevoerd, spelen een belangrijkere rol dan de omvang ervan. Het managen van beweiden moet u leren en het weer kan het u daarbij knap lastig maken. De kern van het operationeel management op dit gebied ligt bij het zo goed mogelijk compenseren van de verschillen in grasopname met de juiste hoeveelheid en kwaliteit bijvoeding. Die vakkennis op het gebied van weidegang kunt u raadplegen op www.stichtingweidegang.nl. Het zou u overigens wel te denken moeten geven dat de zuivelfabriek een voordeel van anderhalve cent toekent aan weidemelk.

Bij de bezinning op weidegang – ja of te nee – laten ratio en emotie zich beide horen. Financieel gezien is er een plus in het rendement en in de premie, maar factoren als arbeid, gemak, risico, enzovoorts lijken ons discutabel. Kortom, als het alleen om de financiële kant van de zaak zou gaan, heeft weidegang de voorkeur boven opstallen. Bedrijfs-specifieke omstandigheden zullen hier uiteindelijk de doorslag geven.

Interview

"Ik heb veel positieve reacties op Facebook gehad"

Remco en Miranda Waanders, Enschede

Vorig jaar kwamen er driehonderd weideboeren bij. Remco Waanders was er één van. Ook al beviel het opstallen goed, hij koos bewust voor weidegang. "Ik wil graag een steentje bijdragen aan het imago van de sector. Ook al kost het mij geld."

"Ik heb tot 2009 altijd geweid, 24 uur per dag. Dat jaar is de stal gerenoveerd en kocht ik een melkrobot. Dat seizoen hield ik de koeien binnen. Ik wilde eerst die robot onder de knie krijgen. Uiteindelijk heeft het opstallen zes jaar geduurd", kijkt Remco Waanders terug. Het opstallen beviel hem. "Puur omdat het perfect draaide en het economisch ook beter is. Het heeft voordelen voor de mestverwerking, omdat je meer mest op je grond mag plaatsen. Plus dat je veel meer van de grond haalt. En de koeien doen het binnen net zo goed als buiten. Qua arbeid is het ook makkelijker. Je kunt de voeding beter sturen. Heb je net een periode van slecht weer, dan is je grasaanbod weer minder. In de stal weet je: als ik dit rantsoen geef en die brokken, komt er dit uit."

Belangrijk voor het imago

In 2016 ging hij overstag. Ook omdat weidegang 'hot' is. "Ik vind het belangrijk voor het imago van de sector. Ik wil ook graag een steentje bijdragen. Ook al scheelt het mij op jaarbasis vierduizend euro. Van de melkfabriek krijg ik maar een heel klein beetje terug. Ik heb liever dat de overheid

ons compenseert door melkveehouders meer vrijheid te geven qua mestwetgeving."

Ander management

Weidegang vraagt een heel ander management, erkent hij. "Ik begon met eerst melken en dan de wei in. Daar ben ik gauw van afgestapt. Nu gaan 's morgens vroeg de deuren open en gaat het hele koppel in één keer naar buiten. Dat geeft veel meer rust. Binnen het uur komen de eerste koeien terug voor brokken en het melken. Dat heeft het afgelopen jaar perfect gewerkt."

En de kwaliteit? Remco: "De gehaltes zijn lager. Het zal twee-, drietiende minder vet en tweetiende minder eiwit zijn. Maar het is moeilijk vergelijken: met opstallen is het ene jaar ook het andere niet. Wel heb ik in de zomer van 2016 goed gemolken. Maar daarvoor heb ik wel vijftig procent naar behoefte bijgevoerd. In 2017 ga ik er zeker mee door." En het imago van de sector, waar het allemaal mee begon? Remco: "Ik merk dat het gezien wordt. Ik heb heel veel positieve reacties op Facebook gehad."

Interview

“Het moet allemaal wel betaald worden”

Het zijn drukke tijden voor Maatschap Veneman. Deze zomer verhuist het bedrijf van Wierden naar Vroomshoop. Als de koeien geacclimatiseerd zijn, wacht hen volgend jaar nog een ‘verhuizing’: van de stal naar buiten. Ja, ook omdat de publieke opinie pro-weidegang is. Maar, zegt Bert Veneman eerlijk: “Het geld is voor mij ook een belangrijke reden.”

Bert Veneman, Wierden

“We zijn druk aan het bouwen voor de verhuizing naar Vroomshoop. Ik heb nu 30 hectare, dat wordt in de nieuwe situatie 44,5 hectare gras. Hier staan allemaal oude gebouwen, straks is alles nieuw. Voorlopig houd ik het bij 135, 140 koeien. We hebben de melkveestal op de groei laten bouwen, maar wilde plannen heb ik niet.”

Onderdeel van de verhuizing is weidegang. “Ik ben er tien jaar terug mee gestopt. De omstandigheden zijn er hier niet ideaal voor: natte, veenachtige grond. Eén bui en je had al problemen. Het liep niet lekker met de koeien. Toen ik stopte, had je die maatschappelijke discussie over weidegang nog niet eens. Nu is het echt een gespreksonderwerp. Met die verhuizing ben ik er toch weer over gaan nadenken, ik krijg daar heel andere grond.” Aanstaaende zomer blijven de koeien nog in de nieuwe stal. Bert: “De verhuizing zal juni, juli worden. Dan ook nog eens de weidegang erbij: dat wordt een beetje te veel van het goede.”

Melkstal is flexibeler

Met het oog op weidegang koos Bert bewust voor een melkstal in plaats van een robot. “Met een melkstal ben je veel flexibeler. ‘s Morgens kun je de koeien loslaten en ‘s avonds haal je de koeien weer op. Ik denk dat dat makkelijker werkt dan met een robot waarbij je vastzit aan een aantal melkingen. Nee, in zaken als voeding heb ik me nog niet echt verdiept. Dat zien we dan wel weer.”

Zijn overstap is niet alleen ingegeven door de publieke opinie. “Wat zeker heeft meegespeeld is die weidemelkpremie”, zegt hij. “Toen ik nog weidde kreeg je niks. Toen werd het een halve cent, daarna één cent en nu al anderhalve. We praten hier over 1,2 miljoen liter melk op jaarbasis. Dan heb je het wel ineens over een serieus bedrag. Ik ben er heel eerlijk over: dat is voor mij ook een belangrijke reden. Náást de maatschappelijke druk die er is, maar ik vind: het moet allemaal wel betaald worden.”

Alfa is positief

Bert: “Alfa doet voor mij de mestboekhouding. Daardoor praat je toch ook gauw over dit soort onderwerpen. Ik weet dat Alfa ook heel positief tegenover weidegang staat. Maar ik vind het prettig dat ze het niet pushen. Je moet er nog altijd zélf achter blijven staan.”

De KringloopWijzer en de fosfaatrechten, een belangrijke combi voor uw inkomen

Auteurs: Jan Dirk Berends en Jelmer Sietzema

Met de komst van het fosfaatreductieplan en de fosfaatrechten wint de KringloopWijzer aan belang voor uw inkomen. Graag leggen we u uit waarom dat zo is en hoe u dat voor uw bedrijf kunt realiseren.

Een quotum

Dit jaar zal een nieuwe regering aantreden en in de aanloop daar naartoe worden de sterke en zwakke punten van de melkveehouderij breed uitgemeten.

Diverse politieke stromingen zijn van mening dat in ons land nog maar weinig plaats is voor dieren. Ook de ruimte voor de koe staat ter discussie, ondanks haar grote aaibaarheid. Met de komst van de fosfaatrechten geeft de politiek het signaal af van een quotering voor ons land. Als we dit vertalen naar uw bedrijf, ligt de uitdaging daarin dat u zoveel mogelijk melk moet produceren binnen het voor u geldende fosfaatquotum. Daarin komt het belang van de KringloopWijzer naar voren.

Uw bedrijfsdoel is om melk te produceren en daarmee een inkomen te verdienen. Daar voegen we aan toe dat u dat doet met zo weinig mogelijk mineralen, vooral fosfaat, maar ook stikstof. De KringloopWijzer geeft aan hoe dat proces de afgelopen jaren is verlopen. De uitdaging is om uw bedrijf zodanig te managen dat u binnen uw fosfaatquotum zoveel mogelijk melk produceert. Er bestaat een kans dat de overheid die mogelijkheid gaat bieden. Onze stelling is dat u daar niet op moet wachten; er is zonder dat gegeven genoeg reden om hier rendementsvoordeel te behalen. In tabel 1 staat dat de hoeveelheid melk per kg fosfaat gemiddeld 180 kg bedroeg tussen 2014 en 2015. De bedrijven met de 25% hoogste score kwamen uit op 214 kg, bijna 20% meer. Dit zijn cijfers van de Vruchtbare Kringloop en hebben betrekking op bedrijven in Overijssel en de

Achterhoek. Een ander belangrijk kengetal op dit punt is het fosforgehalte in het totale rantsoen (P rantsoen). U vindt uw eigen score op de 'rantsoen-pagina' van uw individuele rapport. Bedrijven met een hoge melkproductie per kg fosfaat realiseren die onder andere door minder fosfor in het voer. Verder produceren ze meer melk per koe (500 kg) en hebben ze minder jongvee, 1,8 stuks per tien koeien minder. Hun score lijkt amper lager, maar op bedrijfsniveau zitten er aanzienlijke verschillen in fosfaatgebruik, zie de score van fosfaatgebruik. De bedrijven met die hoge score hebben 247 kg fosfaat over. Daarmee zouden ze 52.000 kg melk meer kunnen leveren als de overheid het toestaat.

Uitdaging

In de cyclus van de melkveehouderij is begin oktober veelal het moment dat de ruwvoervoorraad voor het komende jaar gerealiseerd is. Het is de resultante van uw vakmanschap als het gaat om het winnen en bewaren van ruwvoer. Het rantsoen dat u de koeien voorschotelt is dit ruwvoer, gecombineerd met aanvullingen in de vorm van krachtvoer, enkelvoudige krachtvoerders of krachtvoervangers? Om het rantsoen te optimaliseren huurt u kennis in van uw voerspecialist, uw voerleverancier of een onafhankelijke expert op dit gebied. Samen maakt u een plan waarbij de door u geformuleerde streefwaarden van ruw eiwit en fosfor leidend zijn. Met dit plan in de hand gaat u de tweede fase in het proces in, waarbij het proces in de stal en een efficiënte voeding centraal staan.

Gewasopbrengsten maximaliseren

Een hoge opbrengst van het grasland is belangrijk. De basis ligt bij de kwaliteit van de grond en de bemesting. De mestwetgeving stelt beperkingen aan de hoeveelheid stikstof en fosfaat die u mag aanwenden. Maar de voorziening met kali, magnesium, natrium, zwavel en selenium moet ook op orde zijn.

Schoon en energierijk gras is belangrijk. Het ruwasgehalte, (lees zand) werkt daarin heel nadelig. Elke 10 gram ruw as boven de 100 verlaagt het VEM-gehalte met 10 punten per kg ds. Goed beheer en onderhoud is de basis voor de kwaliteit van het grasland en het opbrengend vermogen. Graslandvernieuwing en -onderhoud is daarbij een ingreep om snel meer gras van betere kwaliteit te krijgen, waarbij het kostenaspect goed in het oog moet worden gehouden.

Vocht en bodemstructuur zijn belangrijke voorwaarden voor een hoge opbrengst van maïsland. Daarbij is de kalitoestand in de grond van wezenlijk belang. Maïs onttrekt veel kali en die is essentieel voor een goede waterhuishouding en daarmee van groot belang voor de nutriëntbenutting en het opbrengend vermogen van een perceel.

Machines hebben veel invloed op de opbrengst van gras en maïs. Structuurschade aan uw grond ontstaat bijvoorbeeld door schade bij de vorige oogst of een te hoge bandenspanning. De afstelling van eigen machines, net als die van de loonwerker, is van groot belang. We hebben al deze factoren samengevat in tabel 2. Al gaat het hier om twee uitersten, goed en slecht, toch moet opvallen dat de verliezen zomaar erg groot kunnen worden. Conserveren en broei nemen daarbij samen meer dan de helft van alle verliezen voor hun rekening.

TABEL 1

Uitkomsten van de KringloopWijzer met als kernkengetal kg melk per kg fosfaat

	gem.	25% > melk	beweiding
Bedrijfsoppervlakte	50	48	51
% Gras in bouwplan	83	82	83
Koeien	108	114	107
Jongvee/10 koeien	6,6	5	6,6
Kg melk/koe	8.490	9.100	8.400
Kg melk/ha	19.150	22.450	18.400
Kg melk/kg fosfaat	180	214	178
Fosfaatgebruik	5.094	4.847	5.049
RE rantsoen, gr/kg ds	156	155	156
P rantsoen, gr/kg ds	3,7	3,54	3,7
Kg meetmelk/kg ds voer	1,1	1,19	1,1
Grasopbrengst, bruto ds/ha	11.510	11.250	11.170
Maïsopbrengst, bruto ds/ha	17.530	18.400	17.380

TABEL 2

VEM-verliezen (%) bij goede en slechte grasteelt

Wat is er te winnen bij secure grasteelt?

Processen	gewenst	slecht
Veldverliezen		
Maaien, schudden, wiersen en inkuilen	5,3	11,8
Ademhalings- en andere verliezen	0,0	9,8
Conservieren	7,3	24,9
Broei	0,0	8,8
Voeren	3,0	7,0
Totaal	15,6	62,3

Bron: WUR rapp.403

Efficiënt voeren

In de intensieve veehouderij kennen we de voederconversie, in de melkveehouderij gaat het om kg melk per kg ds. Nauwkeuriger is de kVEM per kg meetmelk. Een stap verder is de hoeveelheid fosfaat per kg meetmelk. Hoe efficiënter koeien voer omzetten in melk, des te hoger zal de voerwinst zijn. Daarvoor moet de energiedichtheid hoog zijn, met een navenant láág fosfaatgehalte. Daarnaast moet uiteraard de koe gezond blijven. Er zit veel verschil in de voerefficiëntie op melkveebedrijven uitgedrukt in kg meetmelk per kg ds voer (zie tabel 1). Hier komen tussen bedrijven verschillen voor van plus en min 15% ten opzichte van het gemiddelde. Een belangrijke mogelijkheid om de efficiëntie te verbeteren is het optimaliseren van de hoeveelheid jongvee. In een optimale situatie is het mogelijk om met 5 stuks jongvee per tien melkkoeien uw jaarlijkse uitstoot op te kunnen vangen.

Als u de komende jaren gaat sturen op een hoge hoeveelheid melk per kg fosfaatquotum is een hoge productie per koe een belangrijke route. Die route heeft bij velen niet een heel positieve klank. Het lijkt wel mooi, maar helaas blijkt dat het saldo van de laatste liters nogal eens negatief is. Dit realiseren is topsport en dat vraagt meer dan gemiddeld vakmanschap.

Hoeveel fosfaat voert u uw koeien? Het streven is 3,5 – 3,7 gram fosfor per kilo droge stof in het rantsoen. Te veel fosfor geeft een lagere fosfaatefficiëntie. Te laag fosforgehalte in het rantsoen geeft kans op zichtbare tekorten bij uw dieren. Dit komt als eerste voor bij maïsrijke rantsoenen. Ook de stikstof efficiëntie is belangrijk. Stikstof die niet wordt benut, wordt onder andere via de melk uitgescheiden. Dit bepaalt de hoogte van het ureumgehalte in de melk.

Weidegang

De gegevens van de KringloopWijzer van veel bedrijven van de afgelopen jaren zijn uitgebreid geanalyseerd. Enkele uitkomsten ervan ziet u in tabel 1, kolom 'beweidings'. Daaruit komt naar voren dat bij weidegang net zo efficiënt met mineralen kan worden omgegaan als bij bedrijven die de koeien op stal houden. Daarbij is het wel zo dat op veel bedrijven door bijvoeding en beperking van de beweidingstijd het aandeel weidegras in het rantsoen gering is. In dit voorbeeld was het 8% op jaarbasis. Daar is in het verleden al veel milieuwinst behaald. Bedrijven die weidegang toepassen hebben een lagere opbrengst per ha, maar ook aanzienlijk minder kosten. Ze halen gemiddeld een lagere BEP-winst.

Conclusie

Fosfaatrechten gaan waarschijnlijk werken als een vorm van quoterings. Momenteel wordt er op hoog niveau overleg gevoerd of de fosfaatrechten, die op forfaitaire basis worden toegekend, bedrijfsspeciek moeten of mógen worden verantwoord. De uitkomst hiervan is nog onzeker. Wat er ook besloten wordt: in alle gevallen is het winstgevend om efficiënt met mineralen om te springen. De KringloopWijzer heeft aangetoond dat op veel bedrijven meer te verdienen is met extra aandacht voor de productie, de winning, de bewaring en het voeren van ruwvoer. *Een besparing van mineralen geeft een besparing van euro's!*

Het winnen van veel goed ruwvoer blijft de basis. Zuinig zijn op de grond en een goede conservering van het voer worden beloond. Kwaliteit gaat vóór kwantiteit! Nieuw is de verdieping in het voeren. Het voerplan staat centraal, met daarin stikstof en fosfor op het scherpst van de snede. De KringloopWijzer, bij voorkeur een gemiddelde van drie jaar, geeft aan waartoe u in staat was. De vertaling ervan naar de toekomst geeft u een strategie met zoveel mogelijk zekerheid voor uw beoogde resultaat. De KringloopWijzer is dus de onmisbare schakel tussen de fosfaatrechten en uw bedrijfsresultaat.

Interview

Invullen KringloopWijzer groeit veel ondernemers boven het hoofd

Gert-Jan de Bie, Sprang-Capelle

"Veel boeren beginnen er wel aan om de KringloopWijzer in te vullen, maar al gauw is het: help!" Ja, Jan Dirk Berends, bedrijfskundig adviseur én agrarisch ondernemer van Alfa, weet onderhand dat de KringloopWijzer veel agrarische ondernemers boven het hoofd groeit. Een goed voorbeeld is dat van Gert-Jan de Bie, die met honderd koeien en 50 hectare grond al zijn handen vol heeft aan de dagelijkse bedrijfsvoering. "Het idee erachter is goed, maar als ik eerlijk ben: ik zit er niet op te wachten." Ook voor Gert-Jan komt de hulp daarom van Alfa.

"Er zijn dit jaar weer een aantal zaken veranderd binnen de mestwetgeving. Bovendien zijn de controlerende instanties veel strenger geworden", concludeert Jan Dirk Berends. "Met alleen het invullen van de KringloopWijzer ben je er nog niet. Je moet een mestplan maken, je hebt de verwerkingsplicht, de grondgebondenheid en het fosfaatreductieplan in 2017. Boeren beginnen er vaak wel aan, maar al snel is het: kijk eens even mee."

Voor Gert-Jan de Bie is het meekijken van Alfa een uitkomst. Met honderd koeien blijft er weinig tijd over voor het bijhouden van steeds complexer wordende regelgeving. "Je bent het wel verplicht, maar ik kan niet zeggen dat ik er nu dagelijks mee bezig ben. En dat hoeft ook niet. Omdat er al heel veel leveranciers via automatische datakoppelingen bij aangesloten zijn, heb je er in principe ook geen omkijken naar. Met Alfa heb ik de zekerheid dat het wel goed zit. Als je het verkeerd doet, zijn de consequenties gewoonweg te groot."

Intrekken derogatie

En die risico's zijn er, schetst Jan Dirk. "Een voorbeeld: neem je een verkeerd grondmonster, dan zijn de controlerende instanties lang niet meer zo soepel als een paar jaar terug. Toen kon je nog weleens zeggen: 'sorry, mijn fout'. Het gevolg is nu dat de derogatie direct kan worden ingetrokken, met alle gevolgen van dien."

Toch is er begrip voor de ontwikkeling van de KringloopWijzer. Als het goed is, moet het instrument ook iets opleveren. Agrarische ondernemers kunnen beter sturen op de benutting en verliezen minder mineralen. Financieel voordeel moet er te behalen zijn door een hogere grasopbrengst, een betere kwaliteit ruwvoer en minder mestafvoerkosten. Gert-Jan de Bie: "Maar dan heb je het vooral over de lange termijn. Je moet immers drie jaar meedoen, willen we er iets mee kunnen. Dit systeem gaat nog niet op korte termijn vruchten afwerpen."

Daarom is 'outsourcen' richting Alfa vooralsnog het beste advies. Want, vat Jan Dirk samen: "We hebben al heel veel gegevens van klanten. We zijn praktische adviseurs, die de uitkomsten goed kunnen vertalen naar de praktijk. Als een ondernemer de gegevens goed aanlevert, garanderen wij dat er geen problemen zijn. En we kunnen de KringloopWijzer ook samen invullen."

Totaal overzicht Mineralen: Grip op je mestadministratie om voldoen aan de normen'

van: Jeroen van den Hengel en Bas Klompenhouwer

De mestregelgeving verandert continu en als melkveehouder 'moet u daar wat mee'. Een belangrijke ontwikkeling is het onlangs gestarte fosfaatreductieplan. Dit plan loopt vooruit op het invoeren van de fosfaatrechten in 2018. In dat jaar kunt u mogelijk ook de Kringloop-Wijzer gebruiken voor bedrijfsspecifieke normen. Terwijl u dit soort ontwikkelingen volgt, moet u natuurlijk ook blijven voldoen aan de huidige gebruiksnormen en de mestverwerkingsplicht. Het 'Totaal overzicht Mineralen' (ToM)-pakket van Alfa ondersteunt u daarbij op praktische wijze.

Het ToM-pakket helpt u om uw mineralen-administratie gemakkelijk en efficiënt te voeren. En het biedt u een totaaloverzicht van de steeds complexer wordende regelgeving. Wanneer u het pakket op de juiste manier gebruikt, heeft u de zekerheid dat u voldoet aan de gebruiksnormen en de mestverwerkingsplicht. Belangrijk, want op vervelende uitkomsten van controles door de NVWA en de RVO zitten u en uw collega-melkveehouders uiteraard niet te wachten.

Mestcontroles

De RVO en NVWA controleren de mestadministratie van landbouwbedrijven met steekproeven en gerichte controles. Op die manier willen zij vaststellen of deze bedrijven de gebruiksnormen en mestverwerkingsplicht correct naleven. De controles vinden zowel administratief plaats als door bedrijfsbezoeken. Bij administratieve controles baseert de RVO zich vooral op informatie uit het I&R-systeem, de opgave Aanvullende gegevens en de Gecombineerde opgave. De NVWA controleert bedrijven ter plaatse. Na constatering van een overtreding stuurt de RVO altijd eerst een brief. Bent u het niet eens met de inhoud van deze brief, dan kunt u hierop uw zienswijze geven. Het is belangrijk om al in dit stadium te reageren. Bij een goed onderbouwde zienswijze kan de RVO mogelijk afzien van het opleggen van een boete. In andere gevallen volgt een boetebesluit, waartegen bezwaar mogelijk is.

Boetes

In de Meststoffenwet is vastgelegd dat voor overtreding van de gebruiksnormen, de mestverwerkingsplicht en – vanaf 2018 – de fosfaatrechten een bestuurlijke boete wordt berekend van 7 euro per kg stikstof en/of 11 euro per kg fosfaat waarmee de norm is overschreden. Voor een aantal andere (administratieve) mestregels gelden vaste boetebedragen tussen de 50 en 300 euro per overtreding. Zo krijgt u een boete van 300 euro voor het niet administreren, registreren, melden, indienen of paraat hebben van gegevens. Zorg dus voor een juiste en volledige mestadministratie.

Overtreding derogatievoorwaarden

Het niet-voldoen aan de derogatievoorwaarden heeft voor melkveebedrijven doorgaans de grootste impact. Boetes oplopend tot enkele tienduizenden euro's zijn niet ongevoel. Jaarlijks controleert de NVWA ten minste 7% van de bedrijven die derogatie aanvragen: circa 1.400 melkveehouders. Wanneer de NVWA een overtreding constateert, kan het zo zijn dat de derogatie vervalt. Uit de controle-resultaten van het afgelopen jaar blijkt dat bij 30% van de fysiek gecontroleerde bedrijven afwijkingen zijn vastgesteld met betrekking tot de derogatievoorwaarden. Hieronder wordt voor de belangrijkste derogatievoorwaarden het percentage geconstateerde overtredingen weergegeven. De vaakst aangetroffen fouten zijn grondbemonsters die niet eenduidig kunnen worden gekoppeld aan een perceel, of die ouder zijn dan toegestaan. De conclusie blijft daarom: een zorgvuldig bijgehouden mestadministratie zorgt voor minder overtredingen en verkleint de kans aanzienlijk op boetes en kortingen op de bedrijfstoelage.

Derogatievoorwaarde	Percentage overtredingen
Grondbemonstering (tijdig en volgens vereisten)	20,7
Bemestingsplan (volledig en juist)	19,7
Graslandeis (minimaal 80 procent)	2,2
Overig (o.m. verbod fosfaatkunstmest)	1,9

Bron: resultaten van controles op Nederlandse derogatiebedrijven (RVO.nl/NVWA, bewerking).

Modules

Het ToM-pakket bestaat uit een aantal modules, die u eventueel afzonderlijk van elkaar kunt gebruiken.

Vaste onderdelen van het pakket zijn:

- berekening van de gebruiksnormen;
- opstellen van het bemestingsplan;
- invullen van de Gecombineerde opgave, inclusief registratie van percelen en aanvraag van de betalingsrechten.

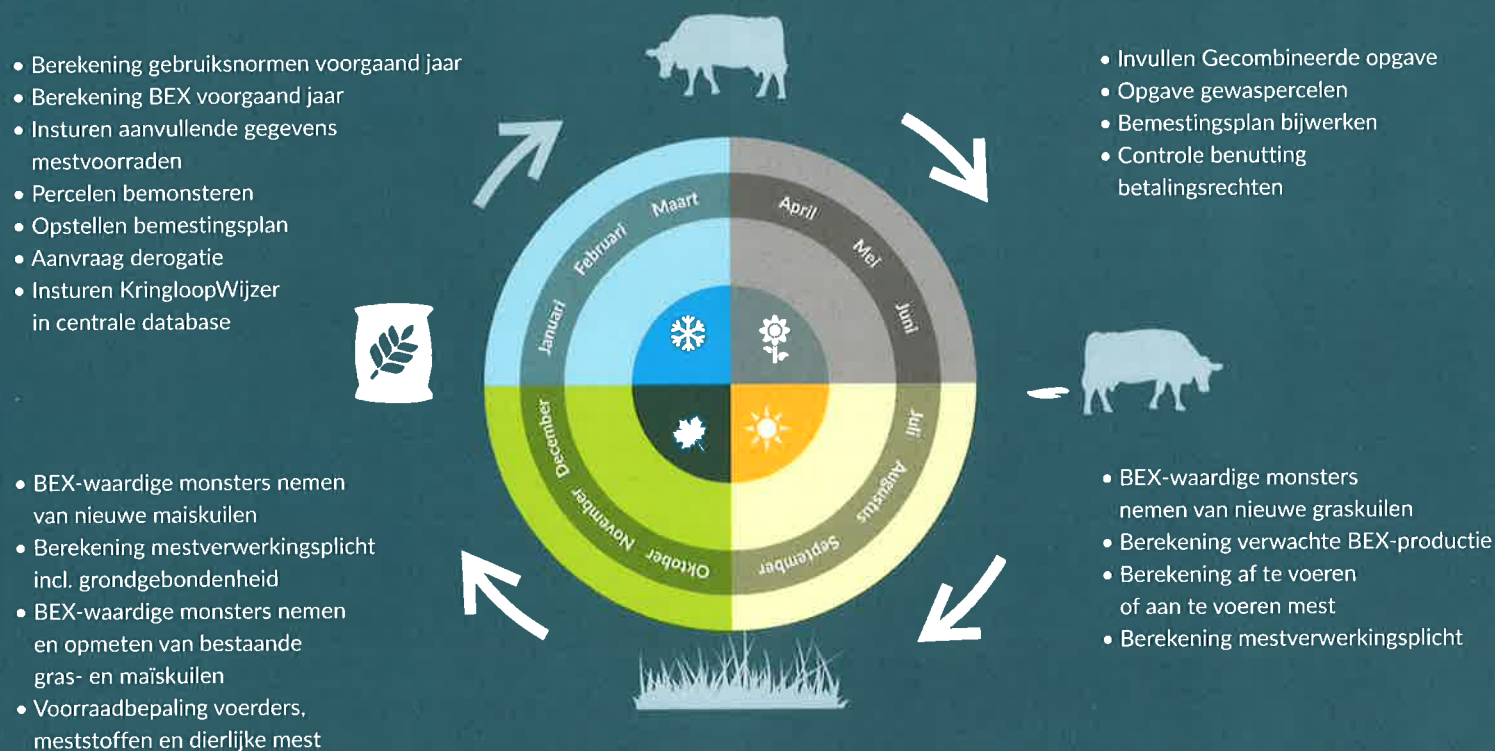
Optioneel maken wij berekeningen voor de KringloopWijzer en BEX en adviseren wij u over een hogere mineralenbenutting op uw bedrijf. Op basis van uw wensen maken we het ToM-pakket op maat. Voor alle modules wordt optimaal gebruik gemaakt van digitale koppelingen. Zo heeft Alfa op elk gewenst moment toegang tot alle beschikbare bedrijfsgegevens. Dit werkt efficiënt.

Overzicht ToM-modules

	ToM-basis	ToM-plus	ToM-uitgebreid
Module gebruiksnormen <ul style="list-style-type: none"> - definitieve berekening gebruiksnormen voorgaand jaar - insturen aanvullende gegevens mestvoorraden 	✓ ✓	✓ ✓	✓ ✓
Module bemestingsplan <ul style="list-style-type: none"> - opstellen bemestingsplan - aanvraag derogatie - plan bijwerken n.a.v. perceelsopgave in Gecombineerde opgave - berekening af te voeren of aan te voeren mest - berekening mestverwerkingsplicht, incl. grondgebondenheid 	✓ ✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓ ✓
Module Gecombineerde opgave <ul style="list-style-type: none"> - invullen Gecombineerde opgave - opgave gewaspercelen - controle benutting betalingsrechten - aanvraag SNL-subsidie 	✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓
Module KringloopWijzer en bedrijfsspecifieke excretie <ul style="list-style-type: none"> - berekeningen KringloopWijzer en BEX voorgaand jaar - insturen KringloopWijzer in centrale database 		✓ ✓	✓ ✓
Module actualisatie en optimalisatie <ul style="list-style-type: none"> - berekening verwachte BEX-productie - advisering optimalisatie mineralenefficiëntie 			✓ ✓

Jaaroverzicht

Redenen keuze voor ToM

Op dit moment gebruiken ruim 1500 klanten één of meer ToM-modules. Enkele redenen die zij hiervoor geven:

- **Kwaliteit:** onze adviseurs zijn deskundig en hebben veel ervaring. Zij voeren hun werkzaamheden nauwkeurig en juist voor u uit. Daarbij passen ze standaard het vierogen-principe toe.
- **Kennis:** onze medewerkers zijn uitstekend op de hoogte van de huidige regelgeving. Door nauwe contacten met de RVO kunnen we praktijksignalen vroegtijdig onder de aandacht brengen. We weten precies hoe we (nieuw) beleid maximaal voor u kunnen toepassen – uiteraard binnen de grenzen van de wet.
- **Efficiënt werken:** onze adviseurs kunnen met alle beschikbare softwarepakketten prima uit de voeten, zoals die van CRV, AgroVision en ComponentAgro. Door vergaande automatisering en onze uitgebreide ervaring kunnen wij het werkproces snel en efficiënt inrichten. Hierdoor kunnen wij werken met concurrerende prijzen.
- **Overal dichtbij:** wij werken met de slagkracht van een grote, landelijke organisatie maar mét de persoonlijke aanpak van een kantoor in de buurt. We geloven in persoonlijk contact en plezierige samenwerking. Daarom kunt u als klant het hele jaar bij ons terecht en mag u ook rekenen op tijdige contactmomenten.

- **Compleet pakket:** we ontzorgen u bij alle administratieve verplichtingen. Zo dienen we alle aanvragen en opgaves tijdig voor u in. Bovendien adviseren wij u om dit optimaal in te regelen binnen uw bedrijfsvoering. Wij kennen uw bedrijf immers – zowel technisch als financieel – als geen ander.

Interesse?

Wilt u gebruikmaken van het ToM-pakket? Wij doen u vrijblijvend een voorstel van alle werkzaamheden en de bijbehorende prijzen. Op die manier weet u vooraf wat u van ons mag verwachten. Alfa kan u het totaalpakket voor een scherpe prijs aanbieden, omdat de verschillende modules op elkaar ingrijpen en meervoudig gebruik van gegevens mogelijk is. Doet u zelf uw mestadministratie? In dat geval kunt u ook een beroep op ons doen om uw berekeningen en opgaves te controleren. Wij informeren u graag over alle mogelijkheden en voorwaarden. Kijk voor meer informatie op www.alfa.nl/tom. U vindt daar ook de contactgegevens van de adviseur(s) in uw regio.

Interview

"Steeds meer collega-veehouders gaan met hun mestboekhouding naar Alfa"

Gerwin Korten, Aalten

Gerwin Korten verwoordt de mening van veel agrarische ondernemers als hij zegt: "Ik heb de tijd niet voor de mestadministratie en ik zit er ook niet op te wachten." Daarom besteedt de melkveehouder uit Aalten de boekhouding uit aan Alfa, dat hiervoor het ToM-pakket ontwikkelde. Gerwin Korten is zelfs ToM-klant van het eerste uur. Al in de tijd dat de mestverantwoording nog via het mineralen-aangiftesysteem MINAS liep, ging de complete mestadministratie op het bedrijf 'de deur uit'. "Mijn vader deed het al, uitbesteden aan Alfa."

Als je eerlijk bent, is het voor een agrarische ondernemer niet meer zelf te doen. Wat het ingewikkeld maakt? Eigenlijk alles. Het uitrekenen, het bijhouden, het controleren... Daar heb ik allemaal geen tijd voor. En ik ben er ook zelf niet zo handig in. Ik vind het veel makkelijker om het op deze manier te regelen. Komt er een e-mail binnen die te maken heeft met de mestadministratie, dan hoeft ik die alleen maar door te sturen en het komt voor elkaar. Zij regelen het voor mij."

Controle door de NVWA

De samenwerking verloopt naar tevredenheid, leerde een recente controle van de NVWA. "Dat zijn uitvoerige controles. Je complete boekhouding wordt nagekeken. De conclusie was: alles is goed. Ja, daar was ik blij mee. Ik weet van andere melkveehouders dat ze problemen hebben gekregen bij een controle, doordat er zaken niet klopten. Daar zit je niet op te wachten. Stel dat je derogatie wordt ingetrokken; dan ben je veel verder van huis."

Vrij intensief bedrijf

Op het bedrijf van Gerwin Korten lopen 190 koeien. Er hoort 53 hectare land bij. Vaste adviseur bij Alfa is Bas Klompenhouwer van kantoor Zelhem. "Gerwin heeft de module 'ToM-Uitgebreid'. Dat betekent dat we alles voor hem doen, van begin tot eind. Als Gerwin analyseresultaten binnenkrijgt, hoeft hij die alleen maar door te sturen: wij verwerken ze. Gerwin moet behoorlijk veel mest afvoeren. Het is een vrij intensief bedrijf, dat de afgelopen jaren flink gegroeid is. Daarom overleggen we ook regelmatig over de voortgang." Met de steeds strengere regelgeving is de interventie van een accountant geen luxe, concludeert Gerwin. "Ik zie dat ook bij collega's van mij. Er gaan er steeds meer naar Alfa."

Cijferoverzichten

Overzicht 1:

Bedrijfsstructuur

	2016	2015	2014
Grondgebruik (ha)			
Grasland	43,76	42,63	41,18
Maisland	6,06	5,72	5,94
Overig	0,05	0,02	0,06
Totaal	49,87	48,37	47,18
Veebezetting			
Melk- en kalfkoeien	101,2	95,1	90,8
Jongvee > 2 jaar	4,4	4,9	4,5
Jongvee 1-2 jaar	25,8	26,3	25,2
Jongvee < 1 jaar	31,6	32,3	32,7
Fokstieren	0,7	0,7	0,8
Arbeid (per VAK)			
Bedrijfsomvang NGE	89	80	75
Melkkoeien	66	59	55
Melk (kg)	567.364	494.868	453.933
Melk (kg) per arbeidsduur	225	198	182
Intensiteit (per ha)			
Melkkoeien	2,03	1,97	1,93
Kilogram geproduceerde melk	17.324	16.490	15.808
Graasdiereenheden (GDE)	3,10	3,01	2,92

Let op! Vanaf deze editie worden de kengetallen per 100 kg melk gepresenteerd, in plaats van per 100 kg meetmelk. Om te komen tot kg meetmelk kan je de factor 1,05 hanteren.

Overzicht 2:

Technische resultaten

	2016	2015	2014
Productiegegevens			
Totale melkproductie (kg)	863.964	797.629	745.811
% vet	4,40	4,38	4,33
% eiwit	3,53	3,53	3,51
Totale meetmelkproductie (kg)	912.329	840.642	781.361
Melk / koe (kg)	8.482	8.375	8.236
Melk / koe per dag (kg)	23,2	22,9	22,6
Veemanagement			
% geboorten	105	104	104
% kalversterfte	12	11	11
% gestorven andere runderen	4	3	3
% verkoop melkkoeien	25	18	23
% insteek vaarzen	28	30	29
% jongvee	67	67	69
Voermanagement			
kVEM krachtvoer / 100 kg Melk	26,9	25,7	25,2
kVEM krachtvoervervanger / 100 kg Melk	3,3	3,7	3,6
kVEM ruwvoer (aankoop) / 100 kg Melk	7,5	8,7	9,3
kVEM ruwvoer (verkoop) / 100 kg Melk	0,8-	0,7-	0,8-
Prijzen			
Melk / 100 kg geleverde melk	31,04	33,49	41,56
Krachtvoer / 100 kVEM	27,41	28,18	29,73
Krachtvoervervanger / 100 kVEM	22,82	22,20	23,67
Aangekocht ruwvoer / 100 kVEM	17,96	18,13	19,33
Melkvee			
Melkkoeien	534	582	553
Vrouwelijk jongvee > 2 jaar	633	787	725
Vrouwelijk jongvee 1-2 jaar	543	726	741
Jongvee < 1 jaar	123	128	120
Fokstieren > 1 jaar	952	876	906
Aankoop melkvee en jongvee > 1 jaar	959	1.048	949
kVEM behoefte & verbruik/ha			
kVEM behoefte (x1000)			
Melkkoeien	13.091	12.614	12.134
Jongvee en fokstieren	2.402	2.563	2.558
Overig vee	22	37	39
Totale behoefte (a)	15.515	15.214	14.731
kVEM verbruik (x1000)			
Krachtvoer	4.693	4.340	4.075
Krachtvoervervangers	640	687	627
Ruwvoer	1.070	1.012	596
Totaal verbruik (b)	6.403	6.039	5.298
Netto productie (a-b)	9.112	9.175	9.433

Overzicht 3:

Saldo melkvee en toegerekende kosten

	Absoluut			Per 100 kg melk		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014
Opbrengsten						
Melkopbrengsten	268.380	267.225	309.796	31,06	33,50	41,54
Omzet en aanwas	21.470	25.671	24.878	2,49	3,22	3,34
Overige opbrengsten	170	67	66	0,02	0,01	0,01
Totaal opbrengsten melkvee	290.020	292.963	334.740	33,57	36,73	44,89
Voerkosten						
Krachtvoer	64.038	57.544	55.320	7,41	7,21	7,42
Krachtvoervervangers	7.151	7.421	7.018	0,83	0,93	0,94
Aankoop ruwvoer	8.623	7.082	7.060	1,00	0,89	0,95
Melkproducten	2.345	2.337	2.539	0,27	0,29	0,34
Overige voerkosten	3.899	3.662	3.589	0,45	0,46	0,48
Totaal voerkosten melkvee	86.056	78.046	75.526	9,96	9,78	10,13
Opbrengsten - voerkosten	203.964	214.917	259.214	23,61	26,95	34,76
Kosten melkvee						
Gezondheidszorg	5.488	5.535	5.239	0,64	0,69	0,70
Medicijnen	4.043	3.884	3.914	0,47	0,49	0,52
Veeverbetering	7.122	7.018	6.925	0,82	0,88	0,93
Jongveeopfokvergoeding	2.145	2.090	1.931	0,25	0,26	0,26
Strooisel	4.471	4.375	4.029	0,52	0,55	0,54
Overige veekosten	1.677	1.542	1.575	0,19	0,19	0,21
Totaal veekosten melkvee	24.946	24.444	23.613	2,89	3,06	3,16
Kosten grasland en voedergewassen						
Meststoffen	7.304	8.572	8.967	0,85	1,07	1,20
Zaaizaad	1.984	2.049	2.680	0,23	0,26	0,36
Gewasbescherming	1.081	1.241	1.584	0,13	0,16	0,21
Overige teeltkosten	1.524	1.266	1.416	0,18	0,16	0,19
Totaal teeltkosten melkvee	11.893	13.128	14.647	1,39	1,65	1,96
Totaal toegerekende kosten	122.895	115.618	113.786	14,24	14,49	15,25
Saldo melkvee	167.125	177.345	220.954	19,33	22,24	29,64

Overzicht 4:

Niet toegerekende kosten en HAR-lasten

	Absoluut			Per 100 kg melk		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014
Saldi						
Saldo melkvee	167.126	177.344	220.953	19,34	22,23	29,63
Saldo overige takken	754	1.091	1.195	0,09	0,14	0,16
Werk voor derden	4.835	4.395	4.185	0,56	0,55	0,56
Toeslagrechten	20.917	21.286	21.566	2,42	2,67	2,89
Overige bedrijfsopbrengsten	6.793	9.344	11.543	0,79	1,17	1,55
Bedrijfssaldo (a)	200.425	213.460	259.442	23,20	26,76	34,79
Niet toegerekende kosten						
Betaalde arbeid/werk voor derden	4.501	5.043	5.030	0,52	0,63	0,67
Loonwerk	22.897	21.267	23.530	2,65	2,67	3,15
Onderhoud machines en werktuigen	13.256	13.952	15.048	1,53	1,75	2,02
Onderhoud/lasten grond, gebouwen en installaties	6.960	9.247	11.634	0,81	1,16	1,56
Onderhoud melkinstallatie	5.221	4.308	4.066	0,60	0,54	0,55
Brandstofkosten	6.401	6.878	7.761	0,74	0,86	1,04
Verzekeringen	4.444	4.115	3.948	0,51	0,52	0,53
Nutsvoorzieningen	7.337	7.074	6.976	0,85	0,89	0,94
Mestafzetkosten en heffingen	6.487	4.470	2.252	0,75	0,56	0,30
Algemene kosten	11.564	12.129	11.876	1,34	1,52	1,59
Totaal niet toegerekende kosten (b)	89.068	88.483	92.121	10,30	11,10	12,35
Beschikbaar voor HAR (a-b) (c)	111.357	124.977	167.321	12,90	15,66	22,44
Huur, afschrijving en rente (HAR)						
Pacht/huur	11.586	10.372	10.048	1,34	1,30	1,35
Lease	39	3.503	13.143	0,00	0,44	1,76
Afschrijving immateriële vaste activa	80	8.363	22.357	0,01	1,05	3,00
Afschrijving grond, gebouwen en installaties	20.633	22.813	22.673	2,39	2,86	3,04
Afschrijving machines en werktuigen	16.299	15.047	15.633	1,89	1,89	2,10
Betaalde rente	30.299	31.914	32.888	3,51	4,00	4,41
Totaal HAR (d)	78.936	92.012	116.742	9,14	11,54	15,66
Resultaat gewone bedrijfsvoering (c-d)	32.421	32.965	50.579	3,76	4,12	6,78

Overzicht 5:**Liquiditeitsmarge, reserveringscapaciteit en kritieke melkopbrengst**

	2016	2015	2014
Resultaat gewone bedrijfsvoering	32.441	32.965	50.579
Afschrijvingen	37.012	46.223	60.663
Kasstroom (a)	69.453	79.188	111.242
Aflossingen	41.140	39.045	38.201
Vervangingsinvestering	14.837	15.640	16.323
Saldo privé regulier	27.795	31.270	33.145
Totaal (b)	83.772	85.955	87.669
Liquiditeitsmarge (a - b) (c)	14.319-	6.767-	23.573
Liquiditeitsmarge / 100 kg Melk	1,66-	0,85-	3,16
Betalings- en reserveringscapaciteit			
Financiële lasten (rente)	30.299	31.914	32.888
Aflossingen	41.140	39.045	38.201
Betaald aan financiers (d)	71.439	70.959	71.089
Liquiditeitsmarge (c)	14.319-	6.768-	23.573
Betalingscapaciteit (c + d) (e)	57.101	64.192	94.661
Betalingscapaciteit / 100 kg Melk	6,61	8,05	12,69
Aflossingen	41.140	39.045	38.201
Vervangingsinvestering	14.837	15.640	16.323
Liquiditeitsmarge (c)	14.319-	6.767-	23.573
Reserveringscapaciteit	41.658	47.918	78.097
Reserveringscapaciteit / 100 kg Melk	4,82	6,01	10,47
Kritieke opbrengsten			
Melkopbrengsten	268.380	267.225	309.796
Kritieke melkopbrengst	282.699	273.992	286.223
Marge	14.319-	6.767-	23.573
Melkopbrengst / 100 kg Melk	31,06	33,50	41,54
Kritieke melkopbrengst / 100 kg Melk	32,72	34,35	38,38
Marge / 100 kg Melk	1,66-	0,85-	3,16

Onze vestigingen, overal dichtbij

Aalsmeer	088 2531100	Groningen	088 2531600	Naaldwijk	088 2532450	Zelhem	088 2531300
Aalten	088 2531250	Hardenberg	088 2532850	Nijkerk	088 2533200	Zutphen	088 2531350
Assen	088 2531550	Harderwijk	088 2531500	Nijverdal	088 2532750	Zwolle	088 2533050
Barneveld	088 2531400	Heerhugowaard	088 2532100	Purmerend	088 2532100		
Bennekom	088 2531650	Heythuysen	088 2532150	Raamsdonksveer	088 2532050	Alfa Registeraccountants	088 2533200
Bleiswijk	088 2531850	Hoogeveen	088 2532200	Sneek	088 2533350	Alfa DAS	088 2533201
Buitenpost	088 2532400	Klazienaveen	088 2532250	Wageningen	088 2531000	Alfa Consultants	088 2533300
Dodewaard	088 2531750	Leeuwarden	088 2532300	IJsselmuiden	088 2533000		
Gorinchem	088 2531950	Meppel	088 2533150	IJsselstein	088 2532900		

alfa

accountants
en adviseurs

www.alfa.nl

